

насадженнями, у тому числі 46 % загальної площі насаджень яблуні та груші, і виробляється 26–30 % продукції.

Плодові культури значною мірою пошкоджуються комахами та збудниками хвороб, а щорічні втрати від них становлять 30–40 %, тому екологічно орієнтований захист є одним із важливих резервів підвищення врожайності і якості продукції.

У 2011–2013 рр. у молодому саду ННВЦ «Дослідне поле» ХНАУ ім. В. В. Докучаєва ми вивчали видовий склад садових довгоносиків. Починаючи з фенофази набубнявіння бруньок на яблуні та протягом вегетаційного періоду проводили обліки методом струшування жуків з дерев для встановлення видового складу довгоносиків та їх чисельності.

У саду ННВЦ «Дослідне поле» були виявлені такі види садових довгоносиків, що належать до двох родин: Curculionidae: яблуневий квіткоїд — *Anthonomus pomorum* L., сірий бруньковий довгоносик — *Sciaphobus squalidus* Gyll. та Rhynchitidae — букарка — *Coenorrhinus pauxillus* Germ., казарка — *Rhynchites bacchus* L., глодовий червонокрилий трубкокрут — *Coenorrhinus aequatu* L.

Співвідношення видів садових довгоносиків, які знаходились у кронах яблуневих насаджень, було таким: яблуневий квіткоїд — 51,9 %, букарка — 47,4 %, казарка — 0,4 %, сірий бруньковий довгоносик — 0,2 %, глодовий червонокрилий трубкокрут — 0,1 %.

Із наведених даних видно, що у 2011–2013 рр. найбільш численними в саду ННВЦ «Дослідне поле» ХНАУ ім. В. В. Докучаєва були яблуневий квіткоїд — *Anthonomus pomorum* L. та букарка — *Coenorrhinus pauxillus* Germ.

УДК 632:633.16,, 321”

Д. Ю. Малахов¹⁶, аспірант

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ОСНОВНИХ ХВОРОБ ЛИСТЯ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО

Ярий ячмінь — друга зернова культура в Україні після озимої пшениці, його площі сягають 3,5–4,0 млн га. У світі за обсягами виробництва зерна ячмінь посідає четверте місце після пшениці, кукурудзи та рису. За кормовими цінностями ця культура набагато перевершує пшеницю, оскільки за амінокислотним складом білка, у тому числі дефіцитним лізином, ячмінь збалансований краще від інших зернових культур (Ретьман, 1998).

Найбільш поширеним і шкідливим листостебловим захворюванням ячменю в умовах Лісостепу є борошниста роса (*Blumeria (Erysiphe) graminis*

¹⁶ Науковий керівник — Туренко В. П., доктор сільськогосподарських наук, професор.

(DC) Speer f. sp. *Hordei* Em. Marchal). Встановлено, що залежно від ступеня ураження і стійкості сортів втрати урожаю від цієї хвороби становлять в межах 10–25 %, а в окремі роки зростають до 30–40 % під час її прояву на молодих рослинах, що можливо в період кушення (Сечняк, 1984, Кузнецова, Шевцов, Васюков та ін., 2004).

Велику шкоду посівам ячменю завдають плямистості листя. Найбільш поширеними в Лісостепу України є смугаста (*Drechslera graminea* Ito), темно-бура (*Bipolaris sorokiniana* Shoem.) та сітчаста плямистості (*Drechslera teres* Ito). Встановлено, що від кожного відсотка ураження рослин смугастою плямистістю втрати врожаю становлять 0,5–1,0 %. В епіфітотійні роки втрати від сітчастої і темно-бурої плямистостей можуть сягати 30–40 % (Полив'яний, 1989; Філіпова, Кашемірова, 1989).

Про шкідливість плямистостей свідчать дані: зниження висоти рослин на понад 10 %, маси зерен на 14 %, урожаю на 12 ц/га, або 37 %. При високому розвитку хвороби в період кушення ярого ячменю врожайність зменшується на 30–40 % (Полив'яний, 1989).

Кореневі гnilі мають поширення в усіх ґрунтово-кліматичних зонах України. Тип кореневої гnilі та її симптоми залежать від виду збудника (часто це фітопатогенні гриби з роду *Fusarium* Link. та вид *Bipolaris sorokiniana* Shoem.). Їхнє домінування в неоднакових екологічних умовах різниться.

Джерелами інфекції корневих гnilей є, перш за все, рослинні рештки. Інколи зараженим може бути насіння. Накопиченню гриба *B. sorokiniana* суттєво сприяють також дикорослі злаки, що можуть бути його резервацією.

Розвиток захворювання може відбуватися під час проростання насіння – появи сходів ячменю та впродовж усієї вегетації.

Причиною ураження ячменю збудниками корневих гnilей є стресові для рослин умови, які зумовлюють зниження їхньої стійкості щодо патогенів. Зокрема, такими чинниками можуть бути порушення агротехніки (монокультура), пошкодження рослин шкідливими комахами. Розвитку хвороби сприяють також різкі коливання температури, вологості повітря та ґрунту. Рослини, ослаблені тривалою посухою, сильно уражуються грибом *B. sorokiniana*.

Фузаріозна коренева гnilь розвивається в широкому температурному діапазоні — від 3 до 35°C, оптимум становить 13–22°C. Зараження рослин можливе за вологості ґрунту понад 40 % повної вологості. Для гриба *B. sorokiniana* температурний оптимум — 22–26°C.

Різноманітність збудників корневих гnilей та особливості пристосування до відповідних екологічних умов обумовлюють ураженість рослин на всіх етапах органогенезу ячменю.